

Sand- och grustäcker

Sand- och grustäcker hyser ofta en stor mängd hotade arter. Öppna sandmarker har minskat alltmer i landskapet till följd av att olika naturliga störningar som brand och översvämningar har minskat kraftigt. Sandiga åkrar och betesmarker har ofta övergivits, till förmån för lerjordar, och därmed vuxit igen. I flygsandsområden har man medvetet planterat tall eller bergtall för att hålla kvar sanden. Det har t.ex. skett på Ulla hau och på Gotska Sandön. Till följd av kvävenedfallet så växer sandmarker också igen snabbare än tidigare.

Många arter som trivs i öppna sandmarker har därför sin sista tillflyktsort i täkter. När dessa läggs igen så missgynnas ofta dessa arter genom att man plattar ut marken, lägger på matjord och planterar tall. Med enkla medel så skulle istället den biologiska mångfalden kunna gynnas, ofta utan att kostnaden blir högre.

Några arter som trivs i täkter

Bin: I Sverige finns ca 300 arter vildbin, och en stor andel av dessa finns i sandiga marker, där de gräver ut bon i sanden. Täktmiljöer är livsviktiga för många av dessa arter, särskilt områden där öppen sand och rikligt med nektarväxter finns sida vid sida. I gotländska täkter finns t.ex. de hotade arterna svartpälsbi, stortapetsrarbi och Thomsonkägelbi.

Svartpälsbi

Andra steklar: Det finns gott om andra steklar i täkterna, många som är parasiter eller rovdjur. T.ex. ser man ofta vägsteklar, som lever på spindlar, som rastlöst flyger framåt och tillbaka över sanden.

Fjärilar: Många fjärilar trivs i täkter eftersom de är så varma och blomrika. Dels kan det finnas oerhörda mängder av vanliga arter som exempelvis pärlemorfjärilar, dels finns det många ovanliga arter som trivs i täkterna. Ängsnätfjärilen är en karaktärsart i täkterna som minskat mycket i Sverige. Ofta kan man hitta de färgglada bastardsvärmarna. En stor mängd nattflygande fjärilar trivs också i täkterna.

Bredbrämad bastardsvärmare

Skalbaggar: I täkter trivs många marklevande skalbaggar, t.ex. jordlöpare. Skapar man småvatten i täkterna kan även strandlevande skalbaggar trivas.

Trollsländor: I småvatten i nedlagda täkter kan det bli en mycket rik trollsländefauna, i synnerhet om det saknas fisk i vattnet. Flera av Gotlands finaste trollsländelokaler ligger i täkter.

Fåglar: Det rika insektslivet i täkterna drar till sig många fåglar. Den mest typiska är backsvalan som häckar i sandiga

Pudrad kärrtrollslända

Hur kan du gynna arterna i sand- och grustäkter?

Det här gynnar många arter:

Öppen sandmark, gärna i varma sydsluttningar. Många av insekterna gräver ut bohål i sand. På våra nordliga breddgrader är värme livsviktigt, i sydsluttningar kan temperaturen bli flera grader varmare, vilket kan avgöra om larverna hinner utvecklas i tid eller inte. Vid efterbehandling bör man därför inte plana ut sluttningar, utan snarare skapa nya om det saknas i tåkten. Helst bör man inte plantera träd i tåkten, men om det görs bör man lämna en trädlängd oplanterad söder om sluttningarna, så att dessa förblir solbelysta.

Blomrikedom

Ofta kommer det rikligt med blommor i tåkter. Det kan vara både värdväxter för olika insektslarver och nektarblommor. När sanden och gruset rörs om kommer många frön som legat dolda längre ner i jorden fram och kan gro.

Blommande buskar, i synnerhet videbuskar .

Tidigt på våren är videbuskarna det enda som blommar och därför surrar det ofta av bin och humlor kring dem. Många andra buskar blommar senare under våren och försommaren och kan då vara en viktig nektarkälla. Buskar skapar också lä, vilket kan höja temperaturen och därmed gynna de värmeälskande insekterna.

Småvatten

Småvatten gynnar exempelvis insekter och grodor. Det bör helst vara just små vatten och inte stora dammar som dominerar hela tåkten. De bör helst ha flacka stränder, men kan gärna ha någon djuphåla mitt i. Helst bör de ligga så att solen kommer åt från söder. Man ska helst inte plantera in fisk eller kräftor i vattnet, de konkurrerar ut insekterna.

Husbehorstäck som ligger i betesmark. Sluttningarna är ypperliga boplatser för allehanda insekter.

Undvik det här om du vill behålla de hotade arterna.

- Plana inte ut marken för mycket (spara åtminstone några sydvända sluttningar).
- Plantera inte tall, i synnerhet inte så att den skuggar sydvända sandsluttningar. (På nordsidan av en sluttning kan en plantering ha den goda egenskapen att den ger lä). Plantera inte heller igen områden som är blomrika.
- Täck inte över sanden med matjord (utom möjligen någon mindre del av tåkbotten) och så inte in gräs.

Fortsatta åtgärder

För att på sikt behålla naturvärdena kan man behöva göra en del åtgärder då och då. Det kan röra sig om slyröjning för att hålla marken öppen (men behåll blommande buskar) eller att gräva i sanden för att skapa blottor. Ofta kan det vara positivt att ha verksamheter som ridning eller motocross i tåkten. Det håller marken öppen och skapar sandblottor.

Blomrikedom i efterbehandlad grustäkt i Vallstena. I bläddblommorna letar svartpälsbin nektar. I bakgrunden syns ett småvatten, där bland annat mindre strandpipare håller till. Det kantas av videbuskar som ger nektar tidigt på våren. Det som saknas är sandiga sydbranter (vilket dock finns i andra delar av området..)

Vad är ett åtgärdsprogram?

Åtgärdsprogram tas för närvarande fram för en mängd hotade arter som behöver särskilda åtgärder för att kunna bevaras för framtiden. Åtgärdsprogram finns (eller håller på att tas fram) bland annat för svartpälsbi, stortapetserarbi, thomsonkägelbi, våddsandbi och läppstekel, arter som trivs i tåkter. De olika åtgärdsprogrammen tas fram av olika länsstyrelser, men för att åtgärder genomförs på Gotland ansvarar länsstyrelsen på Gotland. De finns att ladda ner på www.naturvardsverket.se.

Kontakt

Annika Forsslund , 010-223 93 70 annika.forsslund@lansstyrelsen.se

David Lundgren, 010-223 92 67 david.lundgren@lansstyrelsen.se

Koordinatorer, åtgärdsprogram för hotade arter

www.lansstyrelsen.se/gotland

